№ 43 ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 25 **1901** ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 25 № 43

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Միջատներից վնասված գիւղացիների օգտին. Արեւելագիտութեան ընկերութեան բաժանմունքը Թիֆլիսում. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գերմանիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—Մանրանկար.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ամբոխը.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

—

Օրացոյցը այսօրվանից յատուկ անուններ է յատկացնում մեծ պասի կիրակիներին։ Դա սուրբերի, նահատակների, չարչարանքների եւ սաղմոսների հաշիւ պահող գիրքն է։ Բայց կայ եւ իրական կեանքի գիրք։ Եւ այս գիրքը արդէն յատկացրել է ներկայ մեծ պասի երկրորդ շաբաթը ախալքալաքցիներին։

Ախալքալաքցիների շաբաթ է, ընթերցող...

Ի՞նչ է ասում ձեզ այս անունը։ «Մշակը» երէկ, անցեալ, միւս օրը զբաղված էր ախալքալաքցիներով։ Դուք կարդացել էք, ի հարկէ, եւ գիտէք։ Կարօտութիւն, զրկանք... Երկու բառեր, որոնք բացատրութեան կարօտ չեն. երկու բառեր, որոնք ասում են ամեն ինչ...

Անցեալ կիրակի ես խօսում էի մեր այն նոր, աքանչելի հերոսների մասին, որոնք ասում են թէ մարդասիրութիւնը պահանջում է չօգնել դժբաղդացածին, որովհետեւ օգնել նշանակում է ձրիակերութիւն սովորեցնել։ Եւ ահա այսօր մեր առջեւ կանգնած է մի սարսափելի փաստ, որ խօսեցնում է մեր ժամանակակից «մարդասէր» գաղափարականներին։

Դեռ մի տարի չը կայ, ընթերցող, երբ դուք ձեր կոպէկներով օգնում էիք նոյն ախալքալաքցիներին։ Եւ ի՞նչ։ Անբարոյականացա՞ւ արդեօք այդ ժողովուրդը. արդեօք ձրիակերութիւն սովորեց. արդեօք թողեց իր դաշտերը, իր վարն ու վաստակը, երբ տեսաւ, որ հասարակաց բարեսիրութիւնը երկու հարիւր հազարից աւել մի գումար է հաւաքել նրա համար։

Ընդհակառակն։ Եթէ այսօր նա քաղցած է, պատճառն այն է, որ նա չուզեց ձրիակեր լինել։ Նա ձեր տուած նուէրները ընդունեց շնորհակալութեամբ եւ ասաց. «Ձեր տուրքը, եղբայրներ, թանգագին է. նրանով մենք կը շարունակենք մեր աշխատաւոր կեանքը»։ Եւ իրաւ։ Չէր անցել երեք-չորս ամիս աղէտի օրից, գիւղացին լծեց իր եզները, դուրս եկաւ հերկելու իր հողերը աւերակների կոյտ դարձած իր գիւղերի մօտ։ Այդ աւերակները նրա աչքի առջեւ էին. քանիսներն էին դրանց տակ թաղել իրանց ունեցած-չունեցածը, իրանց սիրելիներին։ Տխուր, յուսահատ յիշողութիւններ էին նրանք զարթեցնում երկրագործի սրտում։ Բայց արտասուքը խառնվում էր ժիր մշակի քրտինքի հետ։ Այդ երկու հեղուկների կապակցութիւնն է միշտ մեր կեանքի եռանդը, մեր երկրի բաղդը կազմել։ Նահապետական արօրը ակօսում էր հողը, որից բաժանվել չէր ուզում գիւղացին։ Եւ ամեն ինչ—եզը, որ քաշում էր արօրը, սերմը, որ գցվում էր հողի մէջ,—ձեռք էր բերված այն փողով, որ դուք էիք տուել։

Առանց ձեր օգնութեան ախալքալաքցի երկրագործը չէր ունենայ իր հողը փորելու, իր միւս օրվայ հացը աշխատելու հնարաւորութիւնը։ Դուք, նուիրողներդ, այդ մարդկանց պահեցիք հողի վրա։

Պահել հողի վրա... Գիտէ՞ք ինչ բարերարութիւն էք արել։ Եթէ հայը դարերից ի վեր կարողանար այդպէս պահվել իր հողի վրա, այսօր նա պատառ-պատառ դարձած, աշխարհի բոլոր անկիւններում ցրված ու դանդաղ հալչող, անհետացող մի խեղճութիւն չէր ներկայացնի։

Ախալքալաքցին ցանեց, բայց չը հնձեց։ Ինչ որ միջատներ կերան նրա արտերը, մաքրեցին այնպէս, որ ժողովուրդը այլ եւս տուն տանելու ոչինչ չունէր։

Եւ ահա այսօր նա քաղցած է։ Հողը, որի վրա պահել էին նրան ձեր նուէրները, դարձեալ սկսել է երերալ գլուխ կորցրած ժողովրդի ոտների տակ։ Քաղցած մարդիկ... Ի՞նչ են դրանք։ Հալվող, ոչնչացող, այլասերվող մի գիւղական ժողովուրդ։

Ինչ ուզում են թող ասեն ժամանակակից «մարդասէրները», ծակ փիլիսոփաները։ Դուք օգնեցէք, ընթերցող։ Բառերը, ոսկեզօծ ֆրազները թող բաւարարութիւն տան այնպիսի մարդկանց, որոնք դատարկ կարասներ են, չունեն սիրտ, հոգի։ Մենք գործը սիրենք, մանաւանդ մի գործ, որ մեր գիւղերին է վերաբերում։

Մեր գիւղերը... Այնտեղ է իւրաքանչիւր ժողովրդի արմատը։ Առողջ, բարեկեցիկ կը լինի գիւղը, դա նշանակում է, որ առողջ ու կենդանի է ժողովրդի արմատը։

Մենք ոչինչ չենք տալիս մեր գիւղերին։ Գիրք են ուզում, չենք տալիս. լրագիր կարդալ են ուզում, չունենք այնքան կարեկցութիւն, որ միջոց տանք նրանց այդ ցանկութիւնը իրագործելու։ Դպրոցներ չունի գիւղը, բժիշկ, դեղատուն չունի, ապրում է կեղտերի մէջ, կեղեքվում է վաշխառուների ձեռքին։ Նրա յոյսը մենք ենք. իսկ մենք ոչ զգալ գիտենք, ոչ պարտք ճանաչել։

Այսքանը դեռ ոչինչ։ Բայց երբ նոյն գիւղին սպառնում է ա՛հաւոր վտանգ, երբ խօսքը այլ եւս գիւղի առաջադիմութեան մասին չէ, այլ նրա կեանքը պահպանելու, նրան մահվան եւ ոչնչացման բերանից ազատելու մասին, կարո՞ղ ենք մենք լռել, կարո՞ղ ենք անտարբեր մնալ։

Դա կը լինի կատարեալ տմարդութիւն, կատարեալ յանցանք։

Ուրեմն մի՛ մոռացէք... Ախալքալաքցիների շաբաթն է։

Լ.

ՄԻՋԱՏՆԵՐԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

«Մշակի» խմբագրութիւնը ստացել էր միջատներից վնասված գիւղացիների օգտին հարիւր քսան րուբլի, որոնցից հարիւրը Պետերբուրգից, իսկ քսանը Կուբանի նահանգի Ուստելաբա ստանիցայից Ի. Շահվերդեանից։ Այնուհետեւ Աստրախանից Յ. Աւագեանից ստացանք 25 րուբլի։ Երէկ ստացանք նոյն նպատակով Բագուից հարիւր քսան հինգ րուբլի, որ ժողոված է մի խմբի մէջ։ Ընդամենը մեր խմբագրութեան մէջ այդ նպատակով ժողոված է 270 րուբլի։ Այդ գումարը կը յանձնենք Թիֆլիսի նահանգապետին։

ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

—

Այն կանոնադրութեան հիման վրա, որ հաստատված է ֆինանսների պ. մինիստրից 1900 թւի փետրվարի 19-ին, Պետերբուրգում սկսեց իր գործունէութիւնը «Արեւելագիտութեան ընկերութիւնը», որի նպատակն է, արեւելեան ազգերի մէջ ճիշդ եւ ուղիղ տեղեկութիւններ տարածելով Ռուսաստանի մասին, նոյնպէս եւ ծանօթացնելով ռուս հասարակութիւնը արեւելքի նիւթական կարիքներին եւ հոգեւոր կեանքին, նպաստել Ռուսաստանի մերձեցմանը արեւելեան երկիրների հետ եւ ծառայել որպէս միջնորդ ռուսաց քաղաքականութիւնը եւ արդիւնագործութիւնը արեւելեան ազգերի մէջ տարածելու գործում, թէ Ռուսաստանում եւ թէ ռուսաց սահմաններից դուրս»։ Ընկերութեան ընդհանուր ժողովում յունիսի 6-ին որոշված է ընկերութեան բաժանմունք բանալ Թիֆլիսում, որի համար ստացվեց համաձայնութիւն նորին պայծառափայլութիւն Կովկասեան կառավարչապետի կողմից եւ թոյլտուութիւն ֆինանսների պ. մինիստրից։ Ընկերութեան խորհրդի կողմից իբրեւ անդամներ Թիֆլիսի բաժանմունքի հաստատվեցին հարիւր տասն եւ հինգ անձինք։

Ընկերութիւնը կազմված է՝

ա) Պ ա տ ո ւ ա ւ ո ր ա ն դ ա մ ն ե ր ի ց (առանձին ընտրութեամբ)։

բ) Հ ո գ ա բ ա ր ձ ո ւ ն ե ր ի ց, որոնք պարտաւորութիւն են յանձն առնում իւրաքանչիւր տարի վճարել ոչ պակաս քան 500 րուբլի կամ միանուագ ոչ պակաս քան 5000 րուբլի։

գ) Ի ս կ ա կ ա ն ա ն դ ա մ ն ե ր ի ց, որոնք նուիրում են յօգուտ ընկերութեան միանուագ ոչ պակաս քան 300 րուբլի, եւ

դ) Ա շ խ ա տ ա կ ի ց ն ե ր ի ց, որոնք պատրաստակամութիւն են յայտնում աջակցել ընկերութեանը իրանց հաղորդագրութիւններով։

Այն անձինք, որոնք ցանկանում են անդամ գրվել Արեւելագիտութեան ընկերութեան Թիֆլիսի բաժանմունքին (բացի արդէն ընտրված 115 անձերից), թող բարեհաճեն դիմել հետեւեալ տեղերից մէկը.

«Кавказъ», «Новое Обозрѣніе», «Մշակ», «Իվէրիա», «Кавказскій Вѣстникъ» լրագիրների եւ ամսագիրների խմբագրութիւններին, Խիդշէկելի, Բեգիչեվի եւ Կենտրոնական գրավաճառանոցներին, Վրացիների մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան եւ Թիֆլիսի փոխադարձ վարկի ընկերութեան։

Թիֆլիսի բաժանմունքի առաջին ընդհանուր ժողովի օրվայ մասին կը յայտարարվի առանձին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, փետրվարի 24-ին

«Մշակի» այսօրվայ (№ 42) համարում հաղորդված էր, որ Կաթուղիկէ ս. Գէորգ եկեղեցու քահանաներից մէկը ծեծել է ժամկոչին եւ նրա կնոջը։ Թիւրիմացութիւնների տեղիք չը տալու համար՝ խնդրում եմ յայտնել ի գիտութիւն ընթերցողների, որ այդ քահանան ես չեմ, որովհետեւ ես էլ Կաթուղիկէ եկեղեցու քահանաներից մէկն եմ։

Աշոտ քահ. Թէմուրազեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Այսօր, կիրակի, փետրվարի 25-ին, ցերեկվայ 1 ժամին նշանակված է հրապարակական ձրի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ա Մ Բ Ո Խ Ը

(Օկտավ Միրբօյի)

—

Տօն օր էր։ Չը նայած որ դեկտեմբեր ամիսն էր, արեգակի ուրախ ճառագայթները ոսկեզօծում էին տները, մարդկանց դէմքերը եւ գուրգուրում էին ծովի ափին նստարանների վրա նստած ծերունիների թիկունքները... Ս... քաղաքի փողոցներում դանդաղ, ծոյլ առաջ էին շարժվում զբօսնողների խմբերը, պճնված տօնական գոյնզգոյն զգեստներով... Բոլոր արհեստանոցները փակված էին... Օդը լցված էր նարնջի ու լաքի ծառերի բուրմունքով։ Ծաղիկները, կեղծ ադամանդները, հազուագիւտ իրերը, գեղեցիկ զարդարած վիտրինները ցոյց էին հանել աւելի մեծ շքով, մեծ փայլով, քան սովորաբար, իրանց բազմազան հրապուրանքները։

Ուրախութիւն չը կար. ուրախութիւն երբէք չէ լինում ամբոխի մէջ, մանաւանդ տօն օրերին։ Հանդիսականները խռնվել էին ծաղիկներից ու մետաքսեայ կտորներից գեղեցիկ կերպով հիւսած, թանկագին քարերի փայլփլցով զարդարած ժանեակների առաջ։ Նրանց համր հայեացքները ընդունել էին ինչ-որ լուրջ, կենտրոնացած եւ մինչեւ իսկ խիստ արտայայտութիւն։ Եւ նրանցից իւրաքանչիւրը, ըստ իր ճաշակի, անձնատուր էր եղել իր գաղտնի ցնորքներին։

Մի շատ վայելուչ եւ շատ գեղեցիկ տիկին դուրս եկաւ կառքից քաղցրեղէնի վաճառանոցի առաջ։ Թէեւ նա տեղացի չէր, բայց լաւ ծանօթ էր ամբողջ քաղաքին, որովհետեւ նա ամեն տարի գալիս էր այստեղ կազդուրվելու եւ վերականգնելու իր ոյժերը, մի բան, որ մերժում էր տալ նրան Պարիզի կեղտոտ ու փոփոխական ձմեռը։ Իր այգիներով յայտնի վիլլայի հարուստ եւ առատաձեռն տիրուհին, որի մօտ աղքատները ձախորդութիւնների ժամանակ միշտ գտնում էին ջերմ ընդունելութիւն եւ կարեկցութիւն, սիրված էր կամ, աւելի ճիշտ, յարգված էր իր ճոխութեան եւ շռայլութեան համար... Բայց նա հետաքրքրում էր Ս...ի բնակիչներին իր սովորութիւններով, որոնք բոլորովին տարբեր էին տեղականից։ Նա բերեց իր հետ այդ փոքրիկ, չափազանց բուրժուազական քաղաքը ազատութեան նուրբ անուշահոտութիւն, ինքնուրոյն անհատականութեան գեղեցկութիւն, ցանկութիւն ապրելու իր եւ ոչ թէ ուրիշների համար։ Այդ բոլորը վրդովում էր հին նախապաշարմունքների եւ անհամ ու անհոտ աւանդութիւնների կեղեւով պատած բնակիչներին։ Եւ, վերջապէս, չէ՞ որ նա ամուսնացած էր հրէայի հետ։

Երիտասարդ կինը մտաւ ծայր է ի ծայր լցված վաճառանոցը։ Այդ վաճառանոցը յայտնի էր ամբողջ քաղաքին, որովհետեւ նրա տէրը հնարում էր հրաշալի տեսարաններ շաքարեղէնից, զգայնական անեկդօտներ—պաղ ու շաքարից, պատերազմական կեանքի սարսափելի պատմութիւններ—շաքարած մրգեղէնից, որոնք զարմացնում ու հիացնում էին հետաքրքիր հանդիսականներին։ Այնտեղ գնում էին, ինչպէս թատրօնական ներկայացումներին, ինչպէս պանօրամին։ Բերան-բաց անգործների ամբողջ խմբեր խռնվում էին այն պատուհանի առաջ, որի ետեւը դրված էին այդ հազուագիւտ իրերը, եւ, չը նայելով ոստիկանի բոլոր ջանքերին, ամբողջովին փակել էին մուտքի անցքը այդ տեղում։

Եւ յանկարծ մի ինչ որ ողորմելի արարած, ոսկրոտ, մաշված դէմքով, դեղնաւուն կաշւով, ցնցոտիներով պատած մի մուրացկան, նկատելով կառքի բարձերի վրա փոքրիկ, սիրուն, ոսկեզարդ քսակ, որ հաւանականաբար մոռացել էր գեղեցիկ տիկինը եւ, օգտվելով այն հանգամանքից, որ հասարակութիւնը գրաւվել է շաքարաւետի հրաշալիքներով, մի շարժում գործեց վերցնելու քսակը... Բայց կառապանը, հէնց այդ վայրկեանին շուռ գալով, տեսաւ եւ բղաւեց։

—Բռնեցէք գողին, բռնեցէք գողին...

Ցափշտակված ամբոխը այդ ձայնի վրա խոկոյն շուռ եկաւ... Մի վայրկեանում բոլորի դէմքերը ծամռվեցին եւ բոլորի աչքերում փայլեց վայրենի ինքնամոռացութեան, համարեա սարսափի արտայայտութիւն։

—Ի՞նչ... ինչ... մռնչաց ամբոխը։

Կառապանը սարսափելի չար արտայայտութեամբ կրկնում էր.

—Բռնեցէք գողին... բռնեցէք գողին...

Ամբոխից մէկը, բռունցքը ցոյց տալով, հարցրեց.

—Ո՞ր գողին...

—Ո՞ւր է գողը... հարցրեց մի ուրիշը ատելութեամբ, երկիւղից լայն բաց արած աչքերով։

Բոլորը պաշտպանողական դիրք բռնեցին եւ միաբերան գոռացին.

—Ո՞ւր է գողը։

—Ահա... ահա նա,—ցոյց տուեց կառապանը։

Եւ մարակի ծայրը մօտեցրեց մուրացկանի մաշված, նիհարած դէմքին։

Ամբոխը շրջապատեց մուրացկանին...

Քառասուն բռունցք բարձրանում են նրա վրա, քսան բերան հայհոյանք են թափում նրա գլխին։

—Նա գողացաւ... նա գողացաւ...

—Ի՞նչ... ինչ... ինչ գողացաւ։

—Կօմիսար, կօմիսար։

Յիրաւի, այդ ժամանակ փողոցով անցնում էր ոստիկանական կօմիսարը իր ընտանիքով։ Տեսնելով խռնված ամբոխին եւ բարձրացրած բռունցքներն ու ծամռված դէմքերը, նա առաջ վազեց։

—Ի՞նչ կայ այստեղ...

դատախօսութիւն բոյսերի հիւանդութիւնների մասին, որին կարող են ներկայ լինել բոլոր ցանկացողները։ Դատախօսութիւնը պէտք է կարդայ մասնագէտ Ն. Սպեշնեվ, որ յայտնի է խաղողի վազի եւ ուրիշ բոյսերի վրա երեւացող մանրադիտական սնկերի ուսումնասիրութեամբ։ Դատախօսութիւնը կը շարունակւի երկու ժամ, մինչեւ ժամի 3-ը, եւ տեղի կունենայ երկրագործութեան մինիստրի դիւանատան դահլիճում Գրիբօեդովեան եւ Զավչավաձեան փողոցների անկիւնում Արաֆելեանի տանը։ Դատախօսութիւններ տեղի պէտք է ունենան նաեւ յաջորդ կիրակիները։

—

Ռուսաց բիբլիօգրաֆիական ընկերութիւնը մշակել է հետեւեալ ծրագիրը ռուսական մամուլի 200-ամեայ յօբելեանը տօնելու համար,— կազմել մամուլի ցուցահանդէս, ուր պէտք է ի ցոյց դրվեն մամուլի սկզբնաւորութեան օրից մինչեւ այժմ լոյս տեսած լրագիրները, նրանց խմբագիրների, հրատարակիչների եւ նշանաւոր աշխատակիցների պատկերները. հրատարակել բոլոր, երբ եւ իցէ գոյութիւն ունեցած, լրագիրների ցանկը՝ նրանց առաջին համարի նկարով. նորից հրատարակել «Вѣдомости о военныхъ и другихъ дѣлахъ» լրագրի առաջին ձեռագիր համարը, որ լոյս է տեսել Պետրոս մեծի խմբագրութեամբ 1762 թւին։ Ենթադրվում է նոյնպէս այդ հրատարակութեան եւ այլ աղբիւրներից ստացված եկամուտներով սկիզբը դնել կենսաթոշակի մի դրամարկղի յօգուտ լրագրական աշխատաւորների։

—

Կառավարչական շրջաններում հարց է բարձրացրած վերստուգութեան ենթարկելու Ռուսաստանում գործող օտար ապահովագրական ընկերութիւնների հաշիւները։

—

Ֆինանսների մինիստրութեան մէջ հերթական հարց է դարձրած Ռուսաստանում ծխախոտի պետական մենավաճառ մտցնելու խնդիրը։ Այդ մտադրութիւնը իրագործելու համար, Պետերբուրգի լրագիրների ասելով, կառավարութիւնը այնքան շտապում է այժմ, որ մինիստրութեան մէջ միաժամանակ քննվում են ծխախոտի պետական մենավաճառի մի քանի նախագծեր։

—

Երգչուհի տիկին Տէրեան-Ղօրղանեան երրորդ անգամ մասնակցեց Թիֆլիսի օպերային խմբի ներկայացումներին ուրբաթ, փետրվարի 23-ին, «Գիւղական Պատիւ» (Cavaleria rusticana) օպերայում։ Երգչուհին ունեցաւ կատարեալ աջողութիւն։ Նա ունի խիստ մշակված եւ լաւ ուսումնասիրված խաղ եւ ներկայացնում է Սանտուցցայի տիպը բնորոշ յուզմունքներով։ Հասարակութիւնը վարձատրեց երգչուհուն բուռն ծափահարութիւններով։

—

ՂԶԼԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Մեր քաղաքի հասարակ դասակարգը խոր տգիտութեան մէջ է ընկղմված. այդ է պատճառը, որ մեզանում զարգացած է բամբասանքը, անմիաբանութիւնը եւ սառնութիւն դէպի ամեն բարի գործ։ Մեր հասարակական գործիչները դեռ չեն ըմբռնել, որ միայն գրագիտութիւն եւ ընթերցանութիւն տարածելով կարելի է ժողովրդին բարոյապէս բարձրացնել եւ ինքնագիտակցութիւնը զարթեցնել նրա մէջ։ Բայց մենք չունենք քաղաքային ընթերցարան։ Հայոց ուսումնարանների փակումից յետոյ գրադարանը, դպրոցական ընթերցանութեան ծրագրից դուրս լինելով, մնացել է առանց գործադրութեան։ Մենք տեղեկանալով իմացանք, որ դպրոցների տեսուչը համաձայն է ժողովրդական ընթերցարան (народная читальня) բանալու այդ գրքերով, մանաւանդ որ սենակն էլ դպրոցինը կը լինի։ Հրաւիրելով այդ բանի վրա Ղզլարի երիտասարդութեան ուշադրութիւնը՝ մնում է մեզ այդ բարի գործին աջողութիւն ցանկալ»։

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Դիֆտերիտի բացիլները, խնայելով մեր մանուկներին, առ ժամանակ դադարեցրել են իրանց գործունէութիւնը։ Ուսուցիչ պ. Տէր-Գասպարեանցի նախաձեռնութեամբ ժողովվեց 50 ր. եւ դիֆտերիտեան շիճուկ ձեռք բերվեց, հարկաւոր դէպքում չքաւոր գիւղացիներին օգնելու համար։

—

ԳԼԴԱՆ գիւղից մեզ գրում են. «Թիֆլիսի վիճակի Գլդան գիւղի հայ վրացախօս ժողովուրդը տասը տարուց ի վեր մնացած է առանց եկեղեցու. ճարահատեալ կիրակի եւ տօն օրերին Գլդանի ժողովուրդը յաճախում է օտարադաւան եկեղեցիներ, իսկ տարին մի անգամ, մեծ պասին, ծխատէրի շնորհիւ բերում են Մցխէթ կամ Աւճալա գիւղերից եկեղեցական անօթներ ու սպասներ եւ այստեղ սարքում ժամատուն։ Ժողովուրդը հաղորդութիւն ստանալու համար ստիպված է գնալ Աւճալա գիւղը, չը նայելով անձրեւին, ցեխին եւ ձիւնին։ Ընդհանուր հայ բնակիչների թիւը 25 տուն է, մօտ երկու հարիւր հոգի, որոնցից մեծ մասը մնում են առանց հաղորդութեան, չունենալով մէկ տեղից միւս տեղ գնալու պատրաստութիւն, իսկ մնացած օրինակատարութիւնները կատարվում են տներում։ Այդ մասին շատ անգամ գիւղացիները դիմել են Թիֆլիսի կոնսիստորիային եւ հոգեւոր իշխանութեան, բայց մինչեւ այսօր ձայն բարբառոյ յանապատի է մնացել խեղճ գիւղացիների աղիողորմ պաղատանքը։ Չը գիտենք ուրիշ ինչ բանով են հետաքրքրվում թէ կոնսիստորիան եւ թէ հոգեւոր իշխանութիւնը, երբ հէնց իրանց քթի տակ ժողովուրդը մնում է առանց հոգեւոր մխիթարութեան»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

—

Բեռլին, փետրվարի 26-ին

Գերմանական արդիւնագործութեան զարգացման հետ զուգընթացաբար զարգանում, զօրեղանում է եւ դասակարգային անտագօնիզմը։ Իւրաքանչիւր դասակարգ ամեն ջանքով ու եռանդով աշխատում է պաշտպանել, ապահովել իր շահերը եւ դրա համար չէ խնայում ոչ մի միջոց։

Արդէն մի քանի տարի է, որ հողատէրերը—ագրարները դառնապէս գանգատվում են, թէ գիւղատնտեսութիւնը ցանկալի կերպով չէ առաջադիմում, թէ դրա պատճառը կառավարութեան անհոգատարութիւնն է եւ այլն եւ այլն։ Բայց այդ գանգատը միշտ էլ մնացել է «Ձայն բարբառոյ յանապատի»։

Սակայն այժմ հանգամանքները փոխվում են. կառավարութիւնը պէտք է առեւտրական դաշնագրերը նորոգէ հարեւան պետութիւնների հետ, ուստի եւ ագրարները պահանջում են, որ հացի եւ միւս գիւղատնտեսական մթերքների մաքսը բարձրացվի $3^{1}/_{2}$-ից մինչեւ $7^{1}/_{2}$։

Նրանք հաւատացած են, որ այդպիսով ներմուծումը կը սակաւանայ, գիւղատնտեսական մթերքների գները կը բարձրանան եւ դրանով գիւղատնտեսութիւնն առաջադիմութեան մի ուժեղ զարկ կը ստանայ։ Իսկ այդ առաջադիմութիւնը, նրանց կարծիքով, անհրաժեշտ է, որովհետեւ իւրաքանչիւր պետութեան տնտեսական կեանքի հիմքը կազմում է մայրենի գիւղատնտեսութիւնը։

Սակայն բոլորովին հակառակն են պնդում բանուոր դասակարգի պաշտպանները—սօցիալ-դեմօկրատները։ Նրանք բազմաթիւ փաստերով ու ստատիստիկական տեղեկութիւններով ապացուցանում են, որ ագրարների պահանջը կատարել կը նշանակէ չքաւոր ժողովրդին—բանուոր դասակարգին զրկել օրական հացից, աւելի եւս դառնացնել նրա չարքաշ ու ծանր վիճակը։

Եւ իսկապէս, բարձր մաքսի շնորհիւ արտասահմանեան ներմուծումը կը նուազի, ագրարները կը դառնան գերմանական վաճառանոցի միահեծան տէրն ու գներ թելադրողը եւ ազատ կերպով կը կարողանան շահագործել ժողովուրդը։

Բայց հարցը միայն դրանով չի վերջանայ. բանուոր դասակարգը զօրեղ հարուած կը ստանայ եւ մի այլ կողմից։ Ահա թէ ինչպէս։

Գիւղատնտեսական մթերքները Գերմանիա ներմուծվում են Ամերիկայից եւ գլխաւորապէս Ռուսաստանից, որը մի եւ նոյն ժամանակ մի օգտակար վաճառանոց է գերմանական արդիւնագործութեան համար։ Եթէ Գերմանիան բարձրացնէ հացի մաքսագինը, անշուշտ Ռուսաստանն էլ իր կողմից կը բարձրացնէ արդիւնագործութեան արտահանած նիւթերի մաքսը։ Այդպիսով արդիւնագործութիւնը որոշ չափով կը զրկվի իր վաճառանոցից եւ կը ստանայ զգալի վնասներ, իսկ այդ վնասները կը ծանրանան դարձեալ բանուորների վրա, որովհետեւ նրանց օրավարձը կը պակասի։

Ահա այդ բաներն աչքի առաջ ունենալով, սօցիալ-դեմօկրատները պահանջում են բոլորովին վերացնել մաքսը եւ հնարաւորութիւն տալ ազատ մրցման, որով կարող են զարգանալ արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերը։

Մի քանի ամիս է արդէն, որ այդ հարցը լրագրական տաք բանակռւի նիւթ է դարձել եւ շուտով բէյխստագի քննութեան կառաջարկվի։

Բայց ըստ երեւոյթին այդտեղ միայն սօցիալ-դեմօկրատների կուսակցութիւնը պիտի լինի ագրարների պահանջի հակառակորդը, որովհետեւ միւս կուսակցութիւնները փոխադարձ կոմպրոմիսներով համաձայնել են բարձրացնել հացի մաքսագինը։

Նոյն իսկ կառավարութիւնն անցել է ագրարների կողմը, որովհետեւ նա էլ իր առանձին նպատակն ունի։ Այդ նպատակը հետեւեալն է,—այս տարի կառավարութիւնը նորից դնելու է չարաբաստիկ «Ջրանցքային հարցը», միայն աւելի լայն ծրագրով։ Եւ որպէս զի այդ հարցը տապալման չենթարկվի, անհրաժեշտ է ձայներ գրաւել։ Հէնց այդ պատճառով նա տալիս է իր հաւանութիւնը ագրարների պահանջի վերաբերմամբ, որպէս զի դրանց ներկայացուցիչները բէյխստագում պաշտպանեն Ջրանցքի հարցը։

Բայց երբէք չը պէտք է մոռանալ, որ սօցիալ-դեմօկրատները հեշտութեամբ անձնատուր լինող չեն։ Նրանց եռանդուն պրօպագանդայի շնորհիւ ամբողջ Գերմանիայում մի զօրեղ շարժում է սկսվել ագրարների պահանջի դէմ։ Օրէցօր աւելանում են ցոյցերը, ժողովներն ու բողոքագրերը։ Իբրեւ ապացոյց, բաւական է յիշել այն փաստը, որ միայն Բեռլինում սօցիալ-դեմօկրատները մի քանի ժամվայ ընթացքում տարածեցին 800,000 թռուցիկ թերթեր, որոնց նպատակն էր պարզել, թէ ժողովուրդը որքան վնասներ կունենայ մաքսը բարձրացնելուց։ Նոյն նպատակով միայն մի երեկոյ տեղի ունեցան 30 ժողովներ, իւրաքանչիւրը 500—3000 ունկնդիրներով։ Այդ երեկոյ մաքսային հարցի մասին զանազան քաղաքամասերում խօսեցին սօցիալ-դեմօկրատների նշանաւոր գործիչները, ինչպէս են Բեբել, Զինգեր, Աուէր, Շիպպել, Ֆիշեր, Վուրմ, Հայնէ ու այլն։

Նոյնպիսի ժողովներ շարունակ տեղի են ունենում գրեթէ բոլոր գաւառական քաղաքներում եւ բողոքող հոսանքն աւելի ու աւելի զօրեղանում է։

Այդպէս ուրեմն մի կողմը կանգնած են տիրող դասակարգերն իրար հետ միացած, իսկ միւս կողմը—բուռն ժողովուրդը, աշխատաւոր դասակարգը։

Իսկ թէ ով պիտի տանէ վերջնական յաղթանակը—այդ ցոյց կը տայ մօտիկ ապագան։

Ե. Թ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Փետրվարի 14-ին Պեկինից ուղարկած հեռագրով «Times» լրագրի թղթակիցը համառօտապէս հաղորդում է այն պայմանագրութեան բովանդակութիւնը, որ Մանջուրիայի վերաբերմամբ Ռուսաստանն առաջարկել է ստորագրել չինական դեսպան Եանգ-Իւյին։ Պայմանագրութեան նախագիծը ստացված է Պեկինում փետրվարի 10-ին. նա բաղկացած է հետեւեալ 12 յօդուածներից. 1) Ռուսաստանը պատրաստ է մոռանալ քիչ ժամանակ առաջ Մանջուրիայում տեղի ունեցած թշնամական գործողութիւնները եւ թոյլ տալ Չինաստանին իր ձեռքն առնել Մանջուրիայի քաղաքացիական վարչութիւնը. 3) Ի նկատ առնելով, որ երկրի դրութիւնը դեռ եւս անհաստատ է երկրի մէջ ռուս զինուորների թիւը, որոնք պաշտպանում են երկաթուղային գիծը, պէտք է աւելացնվի, մինչեւ որ երկիրը բոլորովին խաղաղվի եւ

—Նա գողացաւ, նա գողացաւ...

—Ո՞վ գողացաւ։

—Գողը, սատանան տանի։

—Ո՞ւր է նա։

—Ահա, ահա նա։

—Ի՞նչ գողացաւ...

Ամբոխը այդ չը գիտէր։ Կառապանը լրջութեամբ բացատրեց.

—Նա գողացաւ տիրուհու ոսկեզարդ քսակը։

Եւ կրկին մտրակի ծայրով ցոյց տուեց կառքի մի անկիւնում ամօթխածութեամբ թագնված փոքրիկ քսակը։

—Ա՛հ, ծանր կերպով նկատեց կոմիսարը.— ինչ զարշելի բան... կապեցէք նրան, կապեցէք գողին... բանտ տարէք...

—Բանտ... բանտ... այո՛, բանտ տարէք նրան...

Ամբոխը ծափահարում էր վրիժառու ուրախութեան հրճուանքից։

Այդ րոպէին վայելչակազմ տիկինը դուրս եկաւ քաղցրավաճառանոցից եւ, զարմացած ու վրդովված այդ ընդհանուր յուզմունքից, կանգնեց դրան շեմքին... Նրա հարցին, թէ ինչ է այդ աղմուկի պատճառը, պատասխանում էին աղաղակներով. մի քանի գլխարկներ, ի նշան յաղթութեան, պտտվում էին օդի մէջ բարձրացրած ձեռնափայտերի վրա։

—Նրան բռնեցին... նրան բռնեցին...

—Ո՞ւմ բռնեցին, հարցրեց տիկինը։

—Գողին... գողին...

—Ո՞ր գողին...

—Գողին, սատանան տանի, գողին...

Եւ ահա մօտեցաւ ոստիկանութեան ներկայացուցիչը, գլխարկը ձեռին բռնած։

—Այո՛, տիրուհի... ասաց նա խոր գլուխ տալով,—նրան բռնեցին, բարեբախտաբար... որպէս զի նա չարատաւորէր մեր քաղաքի բարի անունը։

Տիկինը աւելի ու աւելի զարմացած կրկնեց.

—Ո՞ւմ բռնեցին։

—Գողին...

—Ո՞ր գողին...

—Գողին, այն գողին, որ գողացաւ ձեր ոսկեզարդ քսակը... արդարացի է...

—Այո՛, այո՛, մռնչում էր ամբոխը։

—Այդ մուրացկանին... այդ ցնցոտիներ հագած մուրացիկին։

—Այո՛, այո՛...

—Նա բանտ կը նստի, ես դրա համար երաշխաւորում եմ։

—Բրաւօ՛, բրաւօ...

Տիկինը տեսաւ իր փոքրիկ քսակը կառքում, տեսաւ մաշված—ցամաքած դէմքով մուրացկանին, որի ուսից բռնել էր թաղապահ ոստիկանի կոշտ ձեռքը։

—Բանտ տարէք նրան, հրամայեց գլխաւորը։

—Այո՛, այո՛, բանտ տարէք նրան, մի լաւ տուէք նրան...

—Փետեցէք միրուքը։

—Կաշին քերթեցէք։

—Ռեխը ջարդեցէք։

Տիկինը ամեն բան հասկացաւ եւ ասաց.

—Ներեցէք, պ. կոմիսար... դա կարեւոր չէ... այդ ոչինչ չէ նշանակում։ Մի բան, որ քսակը տեղն է, ես չեմ ուզում, որ այդ խեղճին բանտ տանէին...

Ամբոխի մէջ բարձրացաւ մի քրթմնջիւն... ա՜յ քեզ բան, օհօ, լսվում էր այս ու այն կողմում...

—Այդպէս անկարելի է, տիրուհի, բացատրեց կոմիսարը... օրինակ է հարկաւոր քաղաքի անուան համար։

—Քաղաքի անունն այստեղ գործ չունի, պարո՛ն... Ես ոչ մի վնաս չեմ կրել, ես չեմ գանգատվում... Խնդրում եմ ձեզ, բաց թողէք այդ մարդուն։

Կոմիսարը յամառութեամբ իր ասածն էր պնդում.

—Օրէնք... տիրուհի... քաղաքը... յարգանք... իմ պարտականութիւնս...

—Բա՛ց թողէք այդ մարդուն...

Ամբոխի քրթմնջոցը սաստկացաւ... Նախ զարմացած... ապա կատաղած... յետոյ ատելութեամբ լցված հայեացքներ ուղղվեցին երիտասարդ կնոջ վրա... Նա այդ չէ տեսնում... Մի քանի անխոհեմ խօսքեր, ապա հայհոյանքներ դուրս թռան ամբոխի բերնից։ Նա դրանց չէ լսում... Նա անհամբերութեամբ ու խստութեամբ հրամայեց.

—Ես կամենում եմ, որ դուք արձակէք այդ մարդուն... ես պահանջում եմ... պարզ է, կարծեմ...

Ամբոխի մէջ արդէն լսվում են զայրոյթի բռնկումներ... Ցուցմունքն ու դժգոհութիւնն ուղղվում են դէպի երիտասարդ կինը... Կեղտոտ հայհոյանքներ... զարշելի սպառնալիքներ թափվում են նրա գլխին։ Մի քանի վայրկեանում նրան թւում է թէ ընկղմվել է ինչ որ սարսափելի կեղտոտ բանի մէջ։ Մի սինլքոր, ցինիկական հայհոյանքների տարափը բերնին բռնեց ձիու սանձը.

—Անառակ։

—Անպիտան։

—Բռնեցէք նրան։

—Մա՛հ հրէաներին։

—Դուք վայրենիներ էք... բացականչեց երիտասարդ կինը։

Եւ այնուամենայնիւ, նա անշարժ ու լուռ սպասում էր մուրացկանի ազատվելուն...

Թշուառի դէմքը կորած էր արիւնի մէջ... միրուքը փետտած... գլուխը բաց, որովհետեւ նրա գլխարկը, նրա ողորմելի գլխարկը գցել—գզզված էր փողոցում։ Նա հեռացաւ՝ ամբողջ մարմնով դողդողալով։

Այն ժամանակ միայն երիտասարդ կինը կառք նստեց ու հեռացաւ, տանելով իր ետեւից յիշոցներն ու աղաղակը այն ամբոխի, որ ճանկերից կանացի քնքոյշ մատները դուրս կորզեցին թշուառ որսը։

Զք. Մհ.-Ղազարեան

Բալախանի

մինչեւ որ գործադրվեն այս պայմանագրութեան վերջին չորս յօդուածները։ 3) Այն դէպքում, երբ նոր անկարգութիւններ ծագեն, ռուս քաղաքապահ եւ բերդապահ զօրքերը կաջակցեն Չինաստանին ճնշելու ապստամբութիւնը։ 4) Որովհետեւ Չինաստանն է յարձակվել Ռուսաստանի վրա եւ չինական զօրքերն այժմ ցրվել են, ուստի Չինաստանը պարտաւորվում է զօրքեր չուղարկել դէպի այն տեղերը, ուր երկաթուղային գիծը դեռ եւս պատրաստ չէ կամ ուր դեռ եւս չէ սկսվել նրա շինութիւնը։ Ռուսաստանը կորոշէ չինական ոստիկանական պահակների թիւը։ Զէնքի ներմուծումն դէպի Մանջուրիա արգելվում է։ 5) Այն բարձրաստիճան պաշտօնեաները, որոնք խառն էին քիչ առաջ տեղի ունեցած խռովութիւնների մէջ, պէտք է զրկվեն աստիճաններից. յանցաւորների ցանկը կը կազմէ Ռուսաստանը։ Ռուսաստանը ցոյց կը տայ, թէ ոստիկանութիւնը որպիսի զէնք իրաւունք ունի կրել։ Թնդանօթներ ամենեւին չը պէտք է լինեն Մանջուրիայում։ 6) Ոչ մի օտարերկրացի, բացի ռուսներից, չէ կարող ցամաքային կամ ծովային զօրքերի ուսուցանող լինել հիւսիսային Չինաստանում։ 7) Պորտ-Արտուրի պայմանագրութեան 5-րդ յօդուածի համաձայն՝ տեղական աստիճանաւորները պարտաւոր են, որքան կարելի է, շուտ մշակել անհրաժեշտ կանոնները։ Չինական դատավարութիւնը դադարում է խպառ։ 8) Մանջուրիայում, Մոնգոլիայում եւ չինական Թուրքեստանում չը պէտք է տրվեն ոչ մի ուրիշ պետութեան հպատակներին ոչ երկաթուղային, ոչ հանքային եւ ոչ ուրիշ արտօնագրեր։ Չինաստանը ինքն եւս իրաւունք չունի այդ երկիրներում երկաթուղիներ շինել։ Նիւ-Չվանգի շրջակայքում Չինաստանը իրաւունք չունի կապալով հողեր տալ օտարերկրացիներին։ 9) Ինչ վերաբերում է Ռուսաստանի պատերազմական ծախսերի վարձատրութեանը՝ Ռուսաստանը այդ հարցում կը գործէ եւ վարձատրութիւն կը ստանայ միւս պետութիւնների հետ միասին. պայմանները կորոշվեն յետոյ։ 10) Մանջուրական երկաթուղին աւերելու համար տրվելիք վարձատրութեան վերաբերմամբ Չինաստանը պարտաւոր է համաձայնութիւն կայացնել երկաթուղու ընկերութեան հետ։ 11) Վարձատրութիւնը երկաթուղու աւերման համար կամ պէտք է տրվի լրիվին կամ մաս-մաս վճարելու դէպքում՝ Չինաստանը պէտք է տայ ընկերութեանը որ եւ է առեւտրական արտօնագիր։ 12) Որովհետեւ Չինաստանը արդէն համաձայնութիւն է տուել Ռուսաստանի կողմից յայտնված ցանկութեանը երկաթուղի շինել Մանջուրիայից դէպի Պեկին, ուստի նա այս պայմանագրով հաստատում է իր համաձայնութիւնը։ . . . .

—Կուբացիների համազգային ժողովը, որ Հավաննայում մշակում էր Կուբայի սահմանադրութիւնը, վերջացրեց այն յօդուածների խմբագրութիւնը, որոնք վերաբերում են Կուբայի եւ Միացեալ-Նահանգների փոխադարձ յարաբերութիւններին։ Այդ յօդուածների էական կէտերը հետեւեալներն են։ Կուբան չի կապի օտար պետութիւնների հետ դաշինքներ կամ համաձայնութիւններ, որոնցով փոփոխութեան ենթարկվէր կամ սահմանափակվէր նրա անկախութիւնը եւ կամ իրաւունք տրվէր որ եւ է պետութեան գաղութներ հիմնել ու գրաւել նրա երկրի այս կամ այն մասը։ Կուբայի կառավարութիւնը չը պէտք է թոյլ տայ, որ մի որ եւ է պետութիւն դարձնէ կղզին իբրեւ պատերազմական գործողութիւնների յենակէտ ընդդէմ Միացեալ-Նահանգների։ Կուբան ընդունում է այն բոլոր պայմանագրութիւնները, որ զինուորական կառավարութիւնը կապել է ամերիկացիների հետ սպանո-ամերիկական պատերազմի ժամանակ։ Կուբան պարտաւոր է կանոնաւորել իր առեւտրական յարաբերութիւնները Միացեալ-Նահանգների հետ դաշնագրերով, որոնք հիմնված կը լինեն ազատ փոխադարձութեան սկզբունքի վրա։

—Անգլիան այժմ մեծ կարիք է զգում աւելացնելու իր զօրքերը։ «Բայց ինչպէս աւելացնել,—ասում է «Рус. Вѣд.» լրագրի Լօնդօնի թղթակիցը,—կամաւոր զօրաժողովը այժմ մեծ դժուարութիւններով է առաջ գնում։ Ահա արդէն մի ամիս է, որ իոմէնրիի նոր զօրաժողով է հրատարակված, բայց մինչեւ այժմ գրվել են միայն 2,300 հոգի։ Եւ ահա հետեւեալ դժուար լուծելի խնդիրն է առաջ գալիս՝ կամ աւելացնել իւրաքանչիւր զինուորի օրական ռոճիկը եւ հասցնել 5 շիլլինգի կամ մտցնել այս կամ այն ձեւով պարտադիր զինուորագրութիւն։ Այս վերջինի կողմնակիցները ասում են, թէ երկիրը այժմ չի տայ այն ահագին միջոցները, որոնք հարկաւոր են կամաւորների ռոճիկը աւելացնելու համար։ Պահպանողական միութիւնների վերջին համաժողովի ժամանակ լորդ Նիւտօն յայտնեց, թէ պարտադիր զինուորագրութիւնը անհրաժեշտ է։ Մի բնորոշ հանգամանք է, որ ճառախօսը ծաղրում էր «այն պետական գործիչներին, որոնք գունաթափվում են, երբ լսում են պարտադիր զինուորագրութեան անունը եւ առաջարկում են հիմնել հրացանաձիգների ընկերութիւններ կամ զինուորական արհեստը սովորեցնել «Ձնծաղիկի միութեան» օրիորդներին եւ տիկիններին»։ Հրացանաձիգների ընկերութիւններ հիմնելու միտքը առաջարկել է լորդ Սօլսբիւրին։ Նա ասաց, որ պարտադիր զինուորագրութիւն առաջարկող մինիստրութիւնը 24 ժամ անգամ չէ կարող մնալ իր պաշտօնի մէջ։ «National Review» ամսագրի վերջին գրքոյկի մէջ գլխաւոր շտաբի օֆիցերներից մէկը ապացուցանում է, որ պարտադիր զինուորագրութիւն ընդունելով միայն Անգլիան կարող է ունենալ 850,000 զինուորներ, որոնք անհրաժեշտ են պետութեան պաշտպանութեան համար։ Թէ այս ծրագիրներից որը կառաջարկէ մինիստրութիւնը պարլամենտին, գահական ճառը ոչ մի խօսք չէ ասում այդ մասին։ Պատերազմը զարհուրելի հարուած հասցրեց քաղաքացիական Անգլիային. զինուորականների ոտքերի զրնգզրնգան խթանները եւ զինուորական բռունցքը մեծ արագութեամբ այստեղ ազդեցութիւն ձեռք բերին, մի ազդեցութիւն, որ շատ վաղուց նրանք չունէին։ Այսու ամենայնիւ դժուար կարելի է հաւատալ, որ նորածին միլիտարիզմը կարողանար ազատակել հին Անգլիային. «Courbe la tête, fier Sicambre, պաշտիր այն, ինչ որ այրել ես, այրիր այն, ինչ որ պաշտել ես»։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ

—

Այս տարի Թիֆլիսում մի տարօրինակ ձմեռ ունեցանք։

Կարծես տեղափոխվել էինք Ն ի ց ց ա։

Ամբողջ ձմեռվայ ընթացքում եղանակը պարզ էր, բաւական տաք եւ աւելի նմանում էր գարնան առաջին ամիսների մեղմ եղանակին։

Այսօր շատ լաւ էր։

Բայց արդեօք վերջացաւ ձմեռը, թէ ոչ—ահա ինչ մենք չը գիտենք։ Մի գուցէ յանկարծ ձմեռը յետ-յետ մտածէ եւ յանկարծ վերադառնայ մարտ կամ ապրիլ ամսին։

Ահա այդ ցանկալի չէ։

Ո՞վ գիտէ ինչ կարող է պատահել։ Օրինակ, Թիֆլիսի արքունական թատրօնում ներկայացման ժամանակ դուք տեսնում էք, որ մի տեղ լուսինը մայր մտաւ, մթնեց եւ յանկարծ նոյն տեղից դուրս եկաւ արեգակը։

Այդպիսով երկնքի մի եւ նոյն կողմը ներկայանում է թէ իբրեւ արեւմուտք եւ թէ իբրեւ արեւելք։

Ասում են, որ հիւսիսում, բեւեռների մօտ, այնպիսի տեղեր էլ կան, ուր արեւը հազիւ մայր է մտնում ու այնտեղից էլ ծագում է. կամ բոլորովին մայր չէ մտնում։

Հիւսիսում, բայց ոչ Թիֆլիսում։

Սակայն դժուար չէ արեւելքին վերադարձնել իր տեղը։ Պէտք է միայն թատրօնի վարչութիւնը այդ ցանկանայ։

Ուրեմն դա ուղղելի բան է։

Նոյն Թիֆլիսում կարծես վերադարձել է ձմեռվայ թատրօնական սեզօնը։ Արքունական թատրօնը իր գաստրօլներով այժմ աւելի է հասարակութիւն գրաւել, քան ձմեռվայ ամիսներում։ Արտիստական ընկերութեան նոր բացված դահլիճներում ամեն օր տեղի ունեն զանազան երեկոյթներ՝ հայոց մշտական խմբի ներկայացումներ, ռուսաց սիրողների ներկայացումներ, կօնցերտներ, պարահանդէսներ։ Վրաց թատրօնում փօկուսներ։ Եւ այլն։

Կատարեալ Պ ա ր ի զ է դարձել Թիֆլիսը։

—Ես իմ սովորութիւնները պէտք է փոխեմ, ասում էր ինձ երէկ իմ խօսակիցներից մէկը։ Այսուհետեւ ես ձմեռվայ ամիսների ընթացքում պէտք է զուարճութիւնների վերաբերութեամբ պաս պահեմ մինչեւ բարեկենդանի վերջանալը եւ յետոյ մեծ-պասի երկրորդ շաբաթից սկսեմ զուարճանալ։

—Էհ, ինչ վնաս ունէք, հանգստացրեց իմ միւս խօսակիցը։ Տարվայ բոլոր եղանակներում էլ ունէք ամեն տեսակ զուարճութիւն։ Կարգադրեցէք ձեր ժամանակը, ինչպէս կարող էք եւ կամենում էք։ Այդպէս է եւ Պարիզում։

—Այո, լաւ էք ասում, միջամտեցի ես, բայց ցանկալի է, որ տարվայ բոլոր եղանակներում գոյութիւն ունենան եւ ուսանելի, մտաշահ ամեն տեսակ զբաղմունքներ, որպէս զի ընտրողը կարողանայ եւ այս եւ այն ընտրել։

—Էդ էլ իժում, կամաց կամաց, ինչ ես շտապում, հէր օրհնած, վրա բերեց իմ երրորդ խօսակիցը։

—

—Ազնիւ եղէք, շահամոլ մի լինէք. բարի գործեր կատարեցէք։

Այսպէս քարոզում էր տէրտէրը մեր եկեղեցիներից մէկում։

—Լաւ է ասում, քրթմնջաց իմ ականջին հարեւանս, բայց ափսոս որ ինքը բոլորովին հակառակն է անում։

—Պաշտպանեցէք եկեղեցու շահերը, հարըստացրէք նրան, բարեկարգեցէք, շարունակում էր տէրտէրը։

—Լաւ է ասում, նկատեց իմ հարեւանը, բայց եկեղեցու առաջին թշնամին ինքն է, կողոպտում է անխիղճ կերպով։

—Մենք ժողովրդի ընտրածներն ենք։ Ժողովրդով ենք ապրում, ժողովրդով ենք ուժեղ։ Արժան անարժանը դուք էք որոշում, գոռում էր քարոզիչը։

—Լաւ է ասում, մրմնջաց իմ հարեւանը, բայց տեսէք այդ անմեղ գառը ինչ կակղներ է կտրում ժողովրդի գլխին։

Տէրտէրը քարոզում էր, իմ հարեւանը իր նկատողութիւններն էր անում։ Ես միաժամանակ լսում էի երկու զուգընթաց ճառախօսութիւններ։

Քահանան այդ օրը մտքումը դրել էր քարոզի մէջ փառաբանել այն, ինչ որ նա ոտի տակ էր տալիս իր գործնական կեանքում։

Արդեօք կարող էր նրա քարոզը ազդու եւ ուսանելի լինել։

Ահա այդ հարցը զբաղեցրեց մեզ, երբ մենք դուրս եկանք եկեղեցուց եւ խօսքի բռնվեցինք բակում։

Շատերը միջամտեցին սկսված վէճին եւ շատ երկար էլ խօսեցին։

—Կեղծաւոր եւ խարդախ մարդու քարոզած մաքրութիւնը եւ ազնուութիւնը չէ կարող ազդել ժողովրդի վրա, նկատում էր խօսողների մի մասը։

—Թող քարոզը խօսէ ազնուութեան եւ բարեխղճութեան մասին, պնդում էր միւս կարծիքը, նա դատապարտութիւն է անարժան քարոզչի վատ գործերի համար եւ յամենայն դէպս մխիթարութիւն եւ խրախոյս է ժողովրդի համար։

Այո, ոչ, այո, ոչ։

Վերջապէս յաղթող հանդիսացաւ երկրորդ կարծիքը, որ քարոզը դարձեալ հարկաւոր է, թէկուզ նա բղխէր անարժան շրթունքներից։

Վիճողներից մէկը, Վէյդէնեան, որ դժգոհ էր վէճի ստացած վախճանից, գլուխը թափ տուեց եւ ասաց.

—Պարոններ, թոյլ տուէք մի փոքր պատմութիւն անեմ իմ կեանքի դէպքերից։

Խօսակիցներս ցոյց տուին անհանգստութեան նշան։ Նրանք վախենում էին, որ պատմութիւնը երկարանայ, իսկ արդէն տուն գնալու ժամանակ էր։

—Կարճ կը լինի ասելիքս, հանգստացրեց Վէյդէնեանը։

— Լսում ենք։

—Եօթանասնական թուականների սկիզբն էր, որ պաշտօնով գնացել էի Շամախի։ Ես հետաքրքրվում էի քաղաքի հնութիւններով, բընակիչների նիստ ու կացով։ Մի կիրակի առաւօտ ես իջել էի թուրքերի թաղը եւ նայում էի մզկիթին։ Վերադարձին ինձ կանգնեցրեց իմ նոր ծանօթներից մէկը եւ հարցրեց թէ արդեօք չեմ ցանկանալ մտնել լութերականների աղօթատունը, ուր պէտք է տեղի ունենար քարոզ։ Ես համաձայնվեցի։ Գնացինք աղօթատուն։ Հաւաքվել էին ունկնդիրներ։ Շուտով սենեակի ճակատին երեւաց պաստորը, որ եւ սկսեց իր քարոզը։ Նա խօսում էր հայերէն, հասկանալի ոճով։ Նա քարոզում էր ինքնավստահութեան, անվեհերութեան եւ հաստատակամութեան մասին։ Քարոզի գլխաւոր շարժառիթը Շամախում կրկնվող երկրաշարժներն էին։ «Ձեզ մի կորցնէք, համոզում էր պաստորը, փոքրոգի մի լինէք, մի վախենաք հոգի ամեն մի թեթեւ երերումից. դուք կորցնելով ձեր վստահութիւնը՝ վախեցնում էք ձեր շրջապատողներին, ձեր զաւակներին, ձեր հարեւաններին։ Դրանից առաջ է գալիս ընդհանուր սարսափ, յուսահատութիւն, հոգու լքումն։ Իսկ դա դէմ է Աստուծուն։ Մի վախենաք։ Երկրաշարժը շատ անգամ անցնում է առանց լուրջ հետեւանքների»... Բոլորը լսում էին մեծ ուշադրութեամբ։ Ինձ գրաւել էր քարոզչի համարձակ եւ անվեհեր հայեացքը։ Նա մի անվախ հերոս էր ամբոխի թուլութեան ովկիանոսում։ Նրա ձայնը խիկապէս հանգստացնում էր եւ տալիս էր վստահութիւն։ Յանկարծ սենեակը երերվեց թեթեւ երկրաշարժից։ Ես սկզբում չը հասկացայ թէ բանը ինչումն է։ Սկսվեց իրարանցում։ Տեղացիները ծանօթ էին երկրաշարժի խաղերին։ Հարեւանս շշնջաց իմ ականջին, որ տեղի ունի երկրաշարժի ցնցում։ «Անցաւ, աղաղակեց մէկը, հանգստացէք, ոչինչ չի լինի»։ Եւ իսկապէս երերումը չը շարունակվեց։ Մենք դիմեցինք կաթեդրային լսելու քարոզի վերջը։ Բայց ո՛վ զարմանք եւ խայտառակութիւն։ Պաստորը չը կար, նա աներեւացել էր։ Բանից դուրս եկաւ, որ մենք՝ ունկնդիրներս մնացել էինք մեխված մեր տեղերում, իսկ մեզ վստահութիւն եւ անվեհերութիւն քարոզող պաստորը առաջինն էր եղել, որ փախել էր փորձութեան դաշտից։

—Ես վերջացրի իմ պատմութիւնը, յայտնեց ծաղրական հայեացքով Վէյդէնեանը։ Ինքներդ դատեցէք,—քանի գրօշ արժեն այդպիսի քարոզները։

—Էթէնց էլ կու պատահի, նկատեց մի ծերունի։ Աշխարք է։

Մենք ցրվեցինք դէպի մեր տները։

Վրձին

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

23 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բիւլլետէն ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Բոգօլեպօվի առողջութեան վիճակի մասին. «Գիշերը աւելի քիչ հանգիստ անցկացրեց, մէջքի թիակների մէջ նէվրալգիական բնաւորութիւն ունեցող ցաւեր զգալու պատճառով։ Շնչառութիւնն ու կուլ տալը աւելի ազատ են. ընդհանուր դրութիւնը բաւարար է. տաքութիւնը, զարկերակը եւ շնչառութիւնը կանոնաւոր են»։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողովը ընդունեց Բալֆուրի՝ պարլամենտական կարգի փոփոխման վերաբերեալ առաջարկութիւնը, որի համաձայն այդ կարգը խանգարող եւ նիստից իրանց հեռացնելուն ոյժով դիմադրող անդամներին կարելի կը լինի արտաքսել համայնքների ժողովից ամբողջ նստաշրջանի ընթացքում։

ԼՕՆԴՕՆ։ Կիտչէնէր հեռագրում է Պրետորիայից. «Բօէրները եռանդուն յարձակում գործեցին Լիխտէնբուրգի վրա։ Յարձակումը անաջող անցաւ։ Բրիտանացիների կողմից սպանվեցին երկու օֆիցէր ու 14 զինուոր եւ վիրաւորվեցին քսան հոգի, բօէրներից ընկաւ գեներալ Ցէլլեր։ Դէվէտի այժմեան դիրքի մասին տարբեր զեկուցումներ են ստացված, որովհետեւ նրա զօրքերը ցրված են Օրանժեան հանրապետութեան զանազան կողմերը։ Դէպի հիւսիս գնացող բրիտանացիները այսօր կը հասնեն Պետրուսբէրգ։ Ֆրէնչ հաղորդում է, որ աւար է վերցրել մի 14 ֆունտանոց թնդանօթ եւ մի հատ Գօչկիսի թնդանօթ, այնպէս որ նա բօէրներից ընդամենը խլել է եօթ թնդանօթ։ Որքան մինչեւ այժմ յայտնի է, պատերազմական գործողութիւնների սկզբից հիւսիսում զօրքերի շարքից դուրս են գցված 979 բօէր. Ֆրէնչ բացի այդ աւար է վերցրել 169 հրացան, 24,970 փամփուշտ, 183 ձի, 140 եզ, բազմաթիւ սայլեր եւ ահագին քանակութեամբ տաւար ու ոչխար. ինքը կորուստներ չէ ունեցել»։

ՄԱԴՐԻԴ։ Մինիստրների խորհուրդը վճռել է վերականգնել սահմանադրական երաշխաւորութիւնները ամբողջ տէրութեան մէջ։

ԲԵՐԼԻՆ։ Կայսրի առողջութեան վիճակը երէկ բաւարար էր. կայսրը գիշերը լաւ քնեց։ Կապը փոխելիս վէրքը չէ զգացվում։ Չափաւոր ուռուցք կայ աջակողմեան աչքի եւ կոպի վրա. տենդ չունի։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Րէյտէրի գործակալութիւնը» լսել է, թէ Մենելիք նեգուսի զօրքը գործելու է բրիտանական զօրքերի հետ միասին առաջիկայ արշաւանքի միջոցին, որ ձեռնարկվելու է Սոմալիլանդից դէպի հիւսիս մոլլայի դէմ։ Երկու բրիտանական օֆիցեր Լօնդօնից գնացին Ադդիս-Աբէբա, որպէս զի խորհուրդներ տան աբիսինիական զօրքերի հրամանատար Րաս-Մակօնէնին։ Հէնց որ բրիտանական օֆիցէրները հասնեն Ադդիս-Աբէբա, իսկոյն արշաւանք կը սկսվի Աբիսինիայից. մի եւ նոյն միջոցին բրիտանական զօրքերը առաջ կը խաղան իրանց հաւաքման կէտից, որ գտնվում է Բէրբէրի մօտ։ Ինչպէս ասում են, Մենելիքը 2,000 զինուոր է դուրս բերում։ Հաւատարիմ մնացած սոմալիական զօրքերին աջակցելու կուղարկվեն հնդկական զօրքեր։

ՀՌՈՄ։ Ցանարդէլլի կարդում է մինիստրութեան յայտարարութիւնը, որի մէջ խոստացվում են քաղաքական բարեփոխութիւններ եւ հարկերի թեթեւացումն։ Արտաքին քաղաքականութեան վերաբերմամբ մինիստրը ասաց, որ Իտալիան հաւատարիմ կը մնայ այն դաշնագիրներին, որոնք կապում են Իտալիան եւրոպական կօնցէրտի խաղաղասիրական նպատակների հետ, եւ սրտագին բարեկամական յարաբերութիւններ կը պահպանէ բոլոր պետութիւնների հետ։

24 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սրբազան սինօդը, հոգ տանելով ուղղափառ եկեղեցու զաւակների մասին, նրանց պաշտպանութեան մասին կորստաբեր գայթակղութիւնից եւ մոլորվողների փրկութեան մասին, խորհրդածեց կոմս Լեվ Տօլստոյի եւ նրա հակաքրիստոնէական ու հակաեկեղեցական կեղծ վարդապետութեան մասին եւ բարեդէպ համարեց, եկեղեցական խաղաղութեան խանգարման առաջն առնելու նպատակով, հրատարակել, տպելով «Церковныя Вѣдомости»-ի մէջ, սինօդական թուղթը, որ, թուելով կոմս Տօլստոյի կեղծ վարդապետութիւնները, վերջանում է այսպէս. «Կոմս Լեվ Տօլստոյ անընդհատ, թէ խօսքով, թէ գրելով, ի գայթակղութիւն եւ ի սարսափ համայն ուղղափառ աշխարհի, ուրեմն եւ ոչ ծածուկ, այլ բացարձակ, ամենքի առաջ, գիտակցաբար եւ դիտմամբ կտրել է ինքն իրան որ եւ է հաղորդակցութիւնից ուղղափառ եկեղեցու հետ, իսկ նրան խելքի բերելու բոլոր փորձերը մնացել են ապարդիւն. ուստի եւ ուղղափառ եկեղեցին նրան չէ համարում իր անդամ եւ չէ կարող համարել, մինչեւ որ նա չը զղջայ եւ չը վերականգնէ իր հաղորդակցութիւնը նրա հետ, ուստի վկայելով նրա հեռացումը եկեղեցուց, միաժամայն եւ աղօթում ենք, որ զղջումն տայ նրան Աստուած եւ ըմբռնումն ճշմարտութեան. աղօթում ենք, Ողորմած Տէր, մի ցանկանար լսել մեղաւորների մահը եւ ողորմիր ու դարձրու նրան Քո եկեղեցու գիրկը։ Ամէն»։ Ստորագրել են Պետերբուրգի եւ Լադոգայի միտրոպոլիտ Անտօնիյ, Կիեվի եւ Գալիցիայի միտրոպոլիտ Ֆէօգնոստ, Մոսկվայի եւ Կօլոմնայի

միտրոպօլիտ Վլադիմիր, Խօլմի եւ Վարշաւայի արքեպիսկոպոս Իերօնիմ, Քիշնեւի եւ Խոտինի եպիսկոպոս Եակով, Մարկէլ եպիսկոպոս եւ Բօրիս եպիսկոպոս։

ՊԱՐԻԶ։ Քաղաքային խորհրդարանի նախագահ ընտրվեց նացիօնալիստ Դոսսէ. սօցիալիստների թեկնածու Լաբիւրկէր ստացաւ 32 ձայն։

ՊԱՐԻԶ։ Պարլամէնտ։ Զինար մեղադրում է կառավարութիւնը, թէ նա Մօնսօյի գործադուլի առաջը չէ առել եւ բանը հասցրել է խառնակութիւնների։ Պարլամէնտը ընդունում է հերթական հարցերին անցնելու բանաձեւ, որով հաւանութիւն է տրւում կառավարութեան յայտարարածներին։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Րէյտէրի գործակալութեանը» հեռագրում են Պրէտօրիայից. «Կիտչէնէր փետրվարի 14-ին Միդդէլբուրգում տեսակցութիւն ունեցաւ Բօտայի եւ բօէրների միւս առաջնորդների հետ, բանակցելու համար այն հարցի մասին, թէ արդեօք հնարաւոր է վերջ տալ պատերազմական գործողութիւններին»։

ՊՐԷՏՕՐԻԱ։ Այստեղ եւ Իօհաննէսբուրգում մեծ ուրախութիւն են զգում Կիտչէնէրի եւ Բօտայի տեսակցութեան առիթով, որովհետեւ այդ տեսակցութիւնը թոյլ է տալիս մեծ յոյսեր տածել ապագայի վերաբերմամբ։

Սօմէրսէտ—Իստից հաղորդում են, թէ Կրիտցինգէրի զօրախումբը նահանջել է, մաքրելով Պիրստօնը եւ Պիրստօնից դէպի հիւսիս-արեւմուտք գտնվող դժուարանցանելի տեղադրութիւնը։ Բօէրները տարել են իրանց հետ, իբր գերի, Պիրստօնի դատաւորին եւ բերդի հրամանատարին։

Այսօր այստեղ հասաւ Դէլիլի զօրաբաժինը։

ԼՕՐԷՆՑՕ-ՄԱՐԿԷԶԷ։ Այստեղ լուր է ստացված, թէ Կիտչէնէր եօթնօրեայ զինադադար է տուել Բօտային, որպէս զի նա կարողանայ խորհրդակցել բօէրների միւս գեներալների հետ։

ԿՐԱԴՕԿ։ Բօէրները անցեալ օրը գրաւեցին Միրայսբուրգ։ Նախօրօք այնտեղից դուրս էին տարված քաղաքում եղած մթերքները։

ՍՕՖԻԱ։ Ազգային ժողովը նախագահ ընտրեց կառավարութեան թեկնածու Գեչօվին։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ինչպէս հաղորդում են երեկոյեան լրագիրները, Պրէտօրիայում, փետրվարի 23-ին, առաւօտեան, տեսակցութիւն է տեղի ունեցել Կիտչէնէրի եւ Բօտայի մէջ։ Տեսակցութիւնը տեւել է բաւական ժամանակ։ Հետեւանքը անյայտ է։

ՈՒՏՐԷԽՏ։ Կրիւգէրին շրջապատողների մէջ ոչինչ յայտնի չէ այն բաների մասին, որ հաղորդում են «Րէյտէրի գործակալութեան» փետրվարի 20-ին եւ 21-ին ուղարկված հեռագիրները։

ԲՕՄԲԷՅ։ Ինչպէս հաղորդում են, Կուվէյտի շէյխը, յետ մղելով Իբն-Ռաշիդի յարձակումը Կուվէյտի վրա, հալածեց Ռաշիդի ջարդված զօրքերը մինչեւ կենտրօնական Արաբիա։ Նէջ քաղաքը առնված է, Ռաշիդը պաշտօնանկ է եղած եւ այժմ օգնութիւն է պահանջում Բասրայի թիւրքերից, սպառնալով, հակառակ դէպքում, բռնել ցամաքային ճանապարհով Մեկկա գնացող ուխտաւորների կարաւանները։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Մակեդօնիայում շարունակվում են կասկածելի բօլգարների ձերբակալութիւնները։

ԲՐԷՄԷՆ։ Ինչպէս հաղորդում են, Վէյլանդի գործին վերաբերեալ ստորիկանական թղթերը յանձնված են պրօկուրօրին, բայց եւ այնպէս ստորիկանութիւնը շարունակում է խուզարկութիւնը, թէեւ ոչ մի հիմք չը կայ սպանութեան փորձը քաղաքական շարժառիթների վերագրելու։ Քննութիւնից յետոյ Վէյլանդին անկասկած կը զետեղեն խելագարների հիւանդանոցը, նրա մտաւոր ընդունակութիւնները դիտելու եւ հաստատելու համար։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Բրօդրիկ առաջարկում է զինուորական բիւջէն եւ խօսում է զինուորական րէֆօրմի անհրաժեշտութեան մասին։ «Անցեալ տարվայ զինուորակոչը,—ասում է նա,—արտասովոր բան էր, այն է 140,000 հոգի։ Զինուորակոչի վիճակահանական սիստէմը չի մտցնվի, մինչեւ որ նրա կողմը չը լինի ժողովրդի նշանաւոր մասը։ Չէ կարելի անուշադիր թողնել եւրօպական բարդութիւնների հնարաւորութիւնը եւ օտարների խուժման վտանգը, ուստի այսուհետեւ զինուորական իշխանութեան տնօրինութեան տակ են գտնվելու արտասահման ուղարկելու համար երեք զօրաբաժիններ, փոխանակ երկուսի. բայց երկրում պէտք է մնայ բաւականաչափ զօրք։ Երկիրը պէտք է բաժանվի,—երեքը, բաղկացած բացառապէս կանօնաւոր զօրքերից, Օլդէրշօտում, Սօլսբիւրիի դաշտավայրում եւ երկրի ներսում, մնացած երեքը, որոնք պարունակելու են նաեւ միլիցիայի եւ կամաւորների 60 բատալիօն, Եօրկում, Կօլչէստէրում եւ Էդինբուրգում»։ Զինուորական մինիստրը այնուհետեւ բացատրում է պատասխանատուութեան բաժանման եւ իշխանութեան ապակենտրօնացման ծրագիրը։ Բերդապահ զօրքերը կազմող բազմաթիւ գնդերը, նոր կազմակերպութեամբ, պէտք է ազատ մնան դաշտային ծառայութեան համար։ Մինիստրը յոյս է յայտնում, թէ գաղութները կը պահեն ձիաւոր կայսերական եօմանրիներ, որոնք հարկաւոր դէպքերում կը միանան անգլիական եօմանրիների հետ։ Կամաւորների ռազմական պատրաստութիւնը պէտք է զօրացնել Լօնդօնը պաշտպանող կէտերում։ Կամաւորներին կը տրվեն 47 սանտիմէտրանոց զէնքեր. ձիաւոր թնդանօթաձիգների զէնքերը նոյնպէս պէտք է բարւոքվեն. զօրավարժութեան մէջ աւելի պարզութիւն կը մտցնվի. զօրանոցային վարժութիւնը կը կրճատվի. օֆիցէրների ծախսերը, որոնք վերաբերվում են զգեստաւորման, կը պակասեցվեն։ Զինուորական մինիստրութեան բարեփոխութիւնը, Րօբէրտսի խորհուրդով, յետաձգվում է մինչեւ պատերազմի վերջը։ Վիճաբանութիւնները յետաձգված են։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, Զ. Անստորագիր թղթակցութիւնների վրա մենք ուշադրութիւն չենք դարձնում։

ԲԱԹՈՒՄ, Գ. Գ. Ձեր թղթակցութիւնները անկարող եղանք տպագրել։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա. Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.
Կ. Մ. Զիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Կ. Ի. Դզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.
Ա. Ն. Ցպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (էլեկտրաբուժութիւն), և վեներ. հ.
Գ. Ա. Թումանով—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Տ. Սովանիցսկի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց
ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սևութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բաղւում. նաև Միքայելեան կամուրջի վրա, Զապօվի և Արիստակօվի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։
67—100

Բժիշկների գիշերային հերթապահութիւն
ԵՂԲ. Մ. ԵՒ Կ. ԵՆԻԿՈԼՕՓՕՎՆԵՐԻ
Դեղատանը
Երեկոյեան ժամը 9-ից մինչեւ առաւօտեան ժամը 7-ը։
Գօլօվինսկի պրօսպեկտ, Կադետների Կորպուսի մօտ։ Տէլէֆօն № 637։ 9—10

ՍՊԻՏԱԿ ԲԱՆԴԵՐՕԼՕՎ
ՑԵԼԻՒԼԵԱՐՆԻՅ
ԲԱՂԴԱԴԻ ՍԵՐՄ
կը վաճառվի նպաստաւոր պայմաններով։ Անանօվի քարվանսարա, № 48 գրասենեակը։
6—10

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
հարկաւոր է մի սարկաւագ էջմիածնի ճեմարանը կամ Ներսիսեան դպրոցը աւարտած, հմուտ եկեղեցական արարողութիւնների եւ երգեցողութեան։ Դիմել մանրամասն տեղեկութիւններով. Совѣтъ Московскихъ Армянскихъ церквей, Армянскій пер., домъ Армянской церкви. Москва. 2—3

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Երեքշաբթի, փետրվարի 27-ին
Բագուի հայ դրամատիկ դերասանական խումբը, մասնակցութեամբ յայտնի դերասանուհի տ. Սիրանոյշի կը ներկայացնէ
Առաջին անգամ
ՍԱՖՕ
Ողբերգ. 5 արար. հեղ. Գրիլպարցէրի. Թարգմ. Գ. Տէր-Աստուածատրեանի. Սաֆօի դերը կը կատարէ տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ
Սկիզբը ճիշդ 8 ժամին է։
(կ. ե.) 1—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Դ—ր Վ. ԹՈՏՈՄԵԱՆՑԻ եւ Ե. ԹՈՓՋԵԱՆԻ
«DIE SOZIAL ÖKONOMISCHE TÜRKEI»
աշխատութիւնը
ԳԻՆԸ 2 ՄԱՐԿ
Դիմել՝ Berlin Verlagshandlung R. Prager NW 7։
1—3

ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼԻ
Թիֆլիսի ձուլարդիւնաբերական առեւտրական ընկերութեան
բաժնետէրերի ընդհանուր ժողովի որոշման համաձայն, փետրվարի 18-ից, այն անձինք, որոնք կը ցանկանան յետ ստանալ իրանց 20% վճարքները ընթացիկ հաշւով հասանելի տոկոսի հետ միասին, պէտք է դիմեն ընկերութեան լիազոր Սերգէյ Գերասիմիչ Կաֆեանին (Երեւանեան հրապարակ, Խարազովի տուն) յընթացս 15 օրվան—այն է մինչեւ առաջիկայ մարտի 12-ը։

СПИСОКЪ ИЗДАНІЙ
ДЕПАРТАМЕНТА ЗЕМЛЕДѢЛІЯ
по прикладной энтомологіи
къ 1-му января 1901 г.

Краткое наставленіе для уничтоженія саранчи, прусика и кобылокъ (съ 21 рис.). 1894 . . . — 5
Саранча, прусъ и вреднѣйшіе виды кобылокъ (съ 12 хромолит. табл.). 1897 . . . . — 25
И. М. Красильщикъ. О борьбѣ съ саранчею при помощи швеинфуртской зелени въ Терской области весною 1900 г. 1901 . . . . — 5
А. И. Погибка. О борьбѣ съ кобылками въ Иркутской губ. посредствомъ швейнфуртской зелени въ 1899 г. 1900 . . . . — 5
I. А. Порчинскій. О кобылкахъ, повреждавшихъ посѣвы и травы въ губерніяхъ Пермской, Тобольской и Оренбургской, въ 2-хъ частяхъ (съ 81 рис.). 1894 . . . . — 30
К. Н. Россиковъ. Перелетная или азіатскан саранча. 1899 . . . . — 10
Его-же. Примѣненіе парижской зелени для истребленія саранчи (выдержка изъ предыдущей брошюры). 1899 . . . . — 5
Н. Н, Соколовъ. Опыты примѣненія швейнфуртской зелени при борьбѣ сь саранчею въ Семипалатинской области. 1901 . . . . — 5

———

И. М. Красильщикъ. Люцерновая или льняная совка и нѣкоторые другіе вредители льна на сѣверномъ Кавказѣ. 1900 . . . . — 10
М. Н. Мысловскій. О новомъ паразитѣ майскаго хруща и опытахъ истребленія личинокъ хрущей сѣрнистымъ углеродомъ (съ 1 рис. 1900 . . . . — 3
I. А. Порчинскій. Слѣпни и простѣйшій способъ ихъ уничтоженія. 1899 . . . . — 5
Его-же. Борьба съ нѣкоторыми вредными бабочками помщью много дныхъ паразитовъ изъ міра насѣкомыхъ. 1901 . . . . — 5
Его-же. Списокъ насѣкомыхъ (и нѣкоторыхъ другихъ низшихъ животныхъ), наиболѣе вредныхъ въ хозяйстренномъ отношеніи. 1901 . . . . — 2
А. А. Силантьевъ. Свекловичный долгоносикъ и другіе враги сахоуной свеклы. 1897 . . . . — 10
Его-же. Результаты изслѣдованій конопляной (хмѣлевой, льняной) и свекловичной блохи. 1897. — 10
Н. Н. Соколовъ. Изслѣдованія произведенныя надъ образомъ жизни маирскаго клопа или черепашки. 1897 . . . . безплатно
Его-же. Жуки, повреждающіе дерево въ складахъ Туркестанскаго края и способы ихъ уничтоженія. 1900 . . . . — 5
И. К. Тарнани. Свекловичная нематода (съ 9 рис.) 1897 . . . . — 10
Я. Θ. Шрейнеръ. Важнѣшіе враги подсолнечника (съ 19 рис.). 1898 . . . . — 5
Его-же. Главныя насѣкомыя, вредящія капустѣ (съ 27 рис.). 1898 . . . . — 10
Его-же. Яблонная моль н мѣры борьбы съ нею (съ 5 рис.). 1899 . . . . — 5
Его-же. Новый способъ борьбы съ хлѣбнымъ жукомъ (съ 6 рис.). 1900 . . . . — 3
Его-же. О мохнатой бронзовкѣ въ южной Россіи. 1900 . . . . — 5
Его-же. Слоники, вредящіе плодовымъ садамъ. 1900 . . . . — 5
Хлѣбный жукъ и хрущъ-нехрущъ (съ 9 рис.). 1894 . . . . — 3
Хлѣбный пилильщикъ (съ 6 рис.). 1894 . . . . — 3
Совиноголовка-гамма (съ 5 рис). 1894 . . . . — 3
Свекловичный долгоносикъ и полосатый щелкунъ (съ 3 рис.). 1894 . . . . — 3
Совиноголовка озимая и восклицательная (съ 3 рис.). 1900 . . . . — 2
Просяной или кукурузный мотылекъ (съ 5 рис.) 1900 . . . . — 2
Хлѣбный комарникъ или гессенская муха, и шведскал муха (съ 15 рис.).1900 . . . . — 5
О калифорнскомъ червецѣ (съ 9 рнс.). 1899 . . . . — 10
Правила для привоза изъ заграницы въ Россію живыхъ растеній, плодовъ и овощей. 1899. безплатно
Относительло условій выписки швейнфуртской зилени. 1900 . . . . безплатно

———

Выписывать эти изданія можно изъ Департамента Земледѣлія или изъ склада А. А. Ф. Девріена (Вас. Остр., Румянц. плщадь). 2—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԼԷՕ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ, ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՑԵԱԼՈՒՄ
Հատոր առաջին։—XVI—XVII դար.
ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՈՊԷԿ
Ծախվում է Թիֆլիսում, «Մշակի» խմբագրատանը.
Օտարաքաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». 3—10

ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԳՈՒՏՏԷՆԲԷՐԳ
Կամենալով իրագործել իր նպատակը, բաց է անում ՏՊԱՐԱՆ՝ տողարանական, ձուլարանական եւ կազմարարական բաժանմունքներով, 50,000 րուբլի հիմնական դրամագլխով, որ բաժանված է 1000 բաժինների, իւրաքանչիւր բաժինը 50-ական րուբլի։ Ընկերութիւնը առաջարկում է երկուսեան ցանկացողներին նախօրօք գրվել բաժիններ ստանալու համար, փետրվարի 17-ից մինչեւ նոյն ամսի 25-ը, Ի. Ս. Տէր-Սարգսեանի թղթեղէնի խանութում, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, եւ Բօրակչեվի կօմիսիօներական գրասենեակում, Սիօնի փողոցի վրա, Արծրունու քարվանսարայում, № 12։ 5—5

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 24 Февраля 1901 г.
Типографія Грузинск. Т—ва, Большая-Ванкская ул., № 27